

راهکارهای خانواده در مقابله با استحاله فرهنگی و نفوذ دشمن

دکتر علی کاظمی*

اشاره

فرهنگ به عنوان بنیان محوری جوامع، زیربنای نظام‌های فکری، سیاسی و اقتصادی آن را می‌سازد. از این رو تعالی و پیشرفت یک ملت تنها از مسیر تحول و بازسازی فرهنگی امکان‌پذیر می‌باشد. چنانکه رهبران انقلاب اسلامی تبیین کرده‌اند: «راه اصلاح یک مملکتی فرهنگی آن مملکت است... اگر فرهنگ درست بشود، یک مملکت اصلاح می‌شود».^۱ همچنین «فرهنگ مایه اصلی هویت ملت‌هاست. فرهنگ یک ملت است که می‌تواند آن ملت را پیشرفته، عزیز، توانا، عالم، فناور، نوآور و دارای آبروی جهانی کند...».^۲

دشمنان جهت تضعیف قدرت ایران به دنبال استحاله ارزش‌ها و باورهای فرهنگی - مذهبی هستند. طبق مستندات تاریخی، کشورهای استکباری برای دستیابی به اهداف استعماری خود در خاورمیانه همواره در تلاش برای نفوذ به ایران بوده‌اند. «نفوذ هوشمند و روشمند، سیطره بر نخبگان، تفرقه افکنی دینی، تفرقه افکنی ملی، مهندسی ترجیحات، تغییر باورها و پنداره‌ها (پورش‌های شناختی)، محدودسازی کنشگری و تغییر رفتار جمعی از جمله استراتژی‌های نفوذ فرهنگی انگلیس بوده است».^۳ رهبر معظم انقلاب علیه السلام درباره این نفوذ فرهنگی می‌فرمایند: «دشمن از راه اشاعه فرهنگ غلط (فرهنگ فساد و فحشا) سعی می‌کند جوان‌های ما را از ما

* دکترای مدیریت استراتژیک گرایش خط مشی گذاری.

۱. روح‌الله خمینی، صحیفه امام، ج ۱، ص ۳۹۰.

۲. <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=3232>

۳. هادی تاجیک، «استراتژی انگلیس در نفوذ فرهنگی به جمهوری اسلامی ایران و ارائه راهکارهای مقابله با آن»، نشریه بحران‌پژوهی جهان اسلام، ص ۱۹.

بگیرد. کاری که دشمن از لحاظ فرهنگی می‌کند یک تهاجم فرهنگی بلکه باید گفت یک شیخون فرهنگی و یک قتل عام و غارت فرهنگی است.^۱ صیانت از هویت، مذهب، فرهنگ و تمدن کشور وظیفه‌ای است که خانواده، به‌عنوان نخستین مرجع انتقال ارزش‌ها و باورها به نسل آینده، بر عهده دارد. بنابراین باید با تقویت بنیان‌های فرهنگی و مذهبی، از نفوذ بیگانگان و تأثیرات منفی آن بر فرهنگ ایرانی-اسلامی پیشگیری کند. در این نوشتار به راهکارهایی پرداخته می‌شود که والدین می‌توانند برای مقابله با استحاله فرهنگی و نفوذ دشمن به کار گیرند.

تعریف برخی واژه‌ها

قبل از بیان راهکارها توجه به تعریف دو واژه مورد استفاده در این نوشتار، حائز اهمیت است: فرهنگ: مفهومی گسترده و پیچیده است که شامل آداب، اندیشه‌ها، شیوه‌های زندگی، دانش، دین، هنر، قانون، اخلاقیات و هر گونه توانایی و عادت است که انسان به‌عنوان عضوی از جامعه به دست می‌آورد.^۲

استحاله فرهنگی: بر اساس تعریف مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، استحاله فرهنگی، تلاش دشمنان یک ملت برای گرفتن اعتقادات، فرهنگ، آداب و ارزش‌های مردم آن جامعه است. دشمن تلاش می‌کند تا به شیوه‌های گوناگون، فرهنگ آنان را مورد هجوم قرار داده، و فرهنگ آن ملت را نابود نماید.^۳

ملتی را رفت چون آئین ز دست
مثل خاک اجزای او از هم شکست^۴

راهکارهای خانواده در مقابله با استحاله فرهنگی و نفوذ دشمن

برای مقابله با نفوذ و استحاله فرهنگی دشمن، والدین می‌توانند از راهکارهای مختلفی استفاده کنند که به برخی از آن‌ها اشاره می‌شود:

الف) تقویت اعتقادات

یکی از شیوه‌های استحاله فرهنگی، تضعیف اعتقادات جوانان است. از این‌رو خانواده‌ها برای

1. <https://farsi.khamenei.ir/keyword-print?id=1010>

۲. داریوش آشوری، تعریف‌ها و مفهوم فرهنگ، ص ۷۵.

3. <https://rc.majlis.ir/fa/law/show/100703>

۴. اقبال لاهوری، رموز بیخودی، بخش ۱۷.

مقابله با هجوم فرهنگ‌های بیگانه باید ایمان به اصول دینی مانند توحید، معاد و نبوت را در ذهن و قلب فرزندان نهادینه کند. باورهای دینی نه تنها موجب ایستادگی در برابر باورهای فرهنگ بیگانه می‌شوند، بلکه به عنوان راهنمایی برای زندگی، از انحراف جوانان جلوگیری کرده و آنها را قادر می‌سازد تا هویت دینی خود را حفظ کرده و از آموزه‌های خود در برابر دشمنان و بیگانگان دفاع کنند. به عبارتی باورهای دینی موجب هدایت افراد می‌شود، همانطور که در قرآن آمده است: «يَهْدِيهِمْ رَبُّهُمْ بِإِيمَانِهِمْ»^۱ پروردگارشان به سبب ایمانشان هدایتشان می‌کند».

والدین می‌توانند برای شیوه‌های آموزش، از روش‌های تربیتی قرآن کریم بهره ببرند. برای مثال با جوانان به روش نیکو و نرم سخن بگویند نه با خشونت و درشتی! و یا اینکه زیبایی‌های دین اسلام را برای آنها تبیین کرد؛ زیرا همانطور که زینت‌های ظاهری، سبب کشش انسان به آنها می‌شود، امور معنوی نیز با زینت مخصوص خود، سبب تمایل به سوی آنها می‌شود. همچنین باید راهکارهایی که با فطرت کمال جویی و خداشناسی هماهنگ است، انتخاب کرد برای نمونه می‌توان از احتجاجات ابراهیم علیه السلام که در جهت بیدارسازی فطرت خداشناسی بوده، الگو گرفت و برای رسیدن به اهداف تبلیغی، از بیان رسا و روشن استفاده کرد و متناسب با شرایط مکلف و البته در چارچوب دستورات دینی، انعطاف‌پذیری لازم را داشت.^۲

ای وای که این خرمن سوزان بسر آید
وین راه سراسر گنه و شور و پریشان بسر آید
یاران! همه هستی ما نیست پیشیزی
ای کاش که این عمر به ایمان بسر آید

ب) تقویت هویت دینی و ملی

دشمن جهت آسیب‌پذیری نسل نوجوان و جوان با جوسازی و ایجاد تردید نسبت به هویت دینی و ملی، آنها را دچار تضادهای اطلاعاتی می‌کند. از این‌رو نوجوانان پیوسته در نظام‌سازی فرهنگی جهانی در معرض اطلاعات جدید درباره ادیان و ملل مختلف قرار می‌گیرند و این رویارویی منجر به مقایسه و بررسی ارزش‌ها و باورها با القائنات بیگانگان می‌شود.

تقویت هویت دینی و ملی می‌تواند در قالب‌های زیر صورت گیرد:

۱. یونس: ۹.

۲. علیجان کریمی، «راهکارهای تقویت باورهای دینی در جامعه از منظر قرآن»، مجله افق تبلیغ، دوره ۱، شماره ۳،

دی ۱۴۰۰، صص ۳۷-۲۳۸.

۱. بیان معارف دینی

یکی از روش‌های هوشمند در برابر استحاله فرهنگی و تقویت هویت دینی و ملی، بیان معارف بلند اسلام است، «چنانچه معارف الهی، به گونه‌ای صحیح و مبتنی بر منطق و منابع معتبر روایت شود، فرزندان ما دچار سردرگمی در انتخاب معارف نمی‌شوند»؛^۱ زیرا آموزه‌های اسلامی، غنی‌ترین و قوی‌ترین فرهنگ نسبت به دیگر فرهنگ‌ها هستند. امام صادق علیه السلام به ضرورت آموزش معارف دینی به فرزندان تاکید دارند و سفارش می‌فرمایند قبل از آنکه گروه‌های انحرافی به تسخیر سنگرهای عقیدتی فرزندان شما پردازند، آنها را با احادیث اهل بیت علیهم السلام آشنا کنید: «بَادِرُوا أَحْدَاثِكُمْ بِالْحَدِيثِ قَبْلَ أَنْ يَسْبِقَكُمْ إِلَيْهِمُ الْمُزَجَّجَةُ»؛^۲ احادیث اسلامی را به نوجوانان خود بیاموزید، پیش از آن‌که مخالفان گمراه بر شما پیشی گیرند». از این رو والدین باید نقش تأثیرگذار خود را ایفا کنند. خانواده‌های واجد هویت ملی و دینی منسجم، به فرزندان خود اجازه بیان تضادهای دریافتی و اطلاعاتی خود را می‌دهند و فضایی آزاد برای تعامل و گفتگو ایجاد می‌کنند تا فرزند ابهامات ایجاد شده در رابطه با مفاهیم ملی و مذهبی را بازگو نماید. پس از آن والدین باید با بهره از استدلال و منطق به رفع ابهامات فرزندان می‌پردازند؛ در این میان هرگونه فرافکنی و یا طفره روی از سوی والدین «در هم ریختگی عقیدتی نوجوان را در بر خواهد داشت، زیرا عدم تحکیم ارزش‌های پایدار و مثبت در میان والدین و فرهنگ، همچنین رویارویی با ایدئولوژی نامنسجم و غیرقابل اعتماد نوجوان را دچار سردرگمی می‌کند».^۳

۲. بصیرت افزایی

یکی از راهکارهای حفظ هویت دینی - ملی، تقویت بینش دینی و آگاهی سیاسی در جامعه است که نقش مهمی در توانمندسازی افراد برای مقابله با توطئه‌های دشمنان و ایستادگی در برابر نفوذ فرهنگی بیگانگان دارد. در این مسیر، کسب آگاهی نسبت به حقایق اسلام، وقایع تاریخی و مسائل روز کشور وظیفه‌ای است که بر عهده تمام اقشار جامعه قرار دارد. والدین، به عنوان اولین

۱. رضا جعفری هرنندی و مرضیه ملکپها، «تعیین نقش انسجام و جهت‌گیری ارتباطی خانواده در هویت ایرانی -

اسلامی نوجوانان»، مطالعات ملی، دوره ۲۵، شماره ۹۹.

۲. محمد بن یعقوب کلینی، الکافی، ج ۶، ص ۴۷.

۳. به نقل از اریکسون: بررسی تاثیر نقش خانواده در حفظ هویت ملی و دینی جوانان، ص ۱۱.

مربیان فرزندان، مسئولیت مهمی در انتقال آموزه‌های دینی و ملی، بصیرت افزایی و نیز تقویت قدرت تفکر انتقادی نسبت به القانات فرهنگ بیگانه را بر عهده دارند.

مقام معظم رهبری علیه السلام می‌فرمایند: «... آنچه وظیفه همه ملت اسلام و همه امت اسلام است، مبارزه برای روشنگری است، که در درجه نخست هم علما مسئول‌اند هم روشنفکران، هم تحصیل کرده‌ها، و هم همه کسانی که منبری دارند، میز خطابه دارند؛ همه مسئول‌اند که روشنگری کنند و حقایق دنیای اسلام را برای مردمی که نمی‌دانند بیان کنند؛ این روشنگری جهاد است.»^۱ بنابراین والدین برای تعمیق باورها و سنت‌های دیرین در اعتقادات فرزندان خود باید با کمک افراد موثر فامیل و جامعه به تبیین ارزش‌های تمدن ایرانی - اسلامی بپردازند.

ارزش انسان ز علم و معرفت پیدا شود بی‌هنر گر دعوی بی‌جا کند رسوا شود
در مسیر زندگی هرگز نمی‌افتد به چاه با چراغ دین و دانش گر بشر بینا شود

۳) شبکه‌سازی ارتباطات خانوادگی

والدین می‌توانند با ایجاد ارتباط و پیوند مؤثر میان فرزند و گروه‌های قابل اعتماد موجب رشد و توسعه هویت دینی و ملی او شوند. «عضویت فرزند در گروه‌های اجتماعی موجب پابندی به هنجارها، ارزش‌ها و عقاید خاص خود و منحرف نشدن از آن‌ها می‌شود. افراد به منظور محافظت از خود در مقابل طرد شدن از سوی گروه گرایش زیادی به انعطاف نسبت به عقاید متفاوت و جدید نشان نخواهند داد».^۲ از این رو خانواده می‌توانند فرزند را به عضویت در فضای روحی و معنوی مساجد، کانونهای پرورش فرهنگی و هنری، فرهنگسراها و... ترغیب کنند. حتی جمعی از افراد فامیل می‌توانند با مشارکت یکدیگر، کانون‌های قابل اعتماد ایجاد کرده و زمینه‌ساز حفظ و توسعه ارزش‌های فرهنگی شوند. عملکرد «کانون محبین پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله» یکی از برترین الگوهای کشور در زمینه این تجربه‌هاست. «بنیان‌گذار این کانون شهید مصطفی محمودی بوده که پس از گذشت سال‌ها از شهادت ایشان، آقای بحرینی و دیگر اعضای فامیل چراغ آن را روشن نگاه داشته‌اند. آن‌ها برای نهادینه کردن هویت اسلامی از خانواده خود شروع

1. <https://farsi.khamenei.ir/video-content?id=37597>

۲. حکمت‌پور و صالحی‌امیری، بررسی رابطه بین ارزش‌های فرهنگی جامعه و گرایش‌های تفکر انتقادی دانشجویان با واسطه‌گری ابعاد الگوهای ارتباطات خانواده و استادان، ص ۲۶.

کرده‌اند. این کانون از دختران و پسران متربی گرفته تا مربیان و سایر ناظرین همگی از اعضای یک خانواده هستند. در این کانون ضمن نهادینه کردن هویت اسلامی و آشنایی با سبک زندگی اسلامی (آموزش آداب خواب، آداب سفره، برخورد اجتماعی به صورت روزانه) به توانمندسازی علمی، ورزشی، هنری ویژه اعضای آن پرداخته شده است. برخی از کلاس‌های این کانون در طول سال عبارت است از: قرآن، بازی‌های فکری، خداشناسی، حدیث، احکام، خوش‌نویسی، انواع کلاس ورزش، داستان‌نویسی، طراحی، نویسندگی، آشپزی، چرم‌سازی و برنامه‌های کتاب‌خوانی و...^۱.

همچنین در این کانون، برای تمامی گروه‌های سنی از خردسال تا پیرزنان و پیرمردان، کلاس‌ها و مسابقات مختلف و همچنین مراسم‌های دوره‌ای مذهبی و ملی برنامه‌ریزی شده است.

ج) ایجاد تفکر انتقادی برای فرزندان

تفکر انتقادی یکی از مهم‌ترین اصول آموزش در هر کشور به ویژه در برابر نفوذ دشمنان است و جوامع برای رشد و شکوفایی نیاز به افراد واجد تفکر انتقادی بالا دارند^۲. حضرت مسیح عَلَيْهِ السَّلَام در تأکید بر نقد می‌فرماید: «خُذُوا الْحَقَّ مِنْ أَهْلِ الْبَاطِلِ وَلَا تَأْخُذُوا الْبَاطِلَ مِنْ أَهْلِ الْحَقِّ كُونُوا نَقَادَ الْكَلَامِ»^۳ حق را از اهل باطل فراگیرید و باطل را از اهل حق فرانگیرید. نقدکننده سخن باشید.

پایه‌گذاری تفکر انتقادی از دوران کودکی باعث ایجاد انگیزه و عادت‌های مثبت برای بهره‌ر از این مهارت در بزرگسالی می‌شود. این نوع تفکر با تأکید بر استقلال کودکان، آن‌ها را برای زندگی آینده، به ویژه در دوران تحولات تکنولوژیک، آماده می‌کند. بنابراین، والدین باید با زبان ساده و کودکانه تفکر انتقادی را به فرزندان خود آموزش دهند. همان‌گونه که رسول خدا صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ می‌فرماید: «مَنْ كَانَ عِنْدَهُ صَبِيٌّ فَلْيَتَّصَبْ لَهُ؛ أَنْ كَسَّ كَسَّ نَزْدًا وَكَسَّ نَزْدًا» (در پرورش وی) کودکانه رفتار نماید.^۴

۱. سارا اسماعیلی، «انقلاب فرهنگی در یک فامیل»، پیام زن، شماره ۳۱۷، ص ۱۰.

۲. زندی، اسرین و همکاران، اثربخشی آموزش تفکر انتقادی بر اساس دیدگاه جان لنگر، ص ۱۷۹.

۳. محمدباقر مجلسی، بحار الأنوار، ج ۲، ص ۹۷.

۴. محمد بن حسن حر عاملی، وسائل الشیعة، ج ۵، ص ۱۲۶.

همچنین می‌توان از بازی به عنوان ابزاری برای جذب کودک و آموزش استفاده نمود و در جریان بازی مسائل مرتبط با تهاجم فرهنگی را با زبان نرم و مناسب برای سن کودک تبیین کرد، برای نمونه می‌توان تأثیرات شخصیت‌های ساختگی آسیب‌رسان و شخصیت‌های رشد‌دهنده در قالب بازی یا داستان، بر ذهن و فرهنگ کودک را، آموزش داد و تبیین کرد.

یادگیری مشارکتی از طریق ارزیابی ایده‌های جمعی باعث تقویت تفکر انتقادی در کودکان می‌شود و آنها می‌آموزند در تصمیم‌گیری به همفکری با یکدیگر و ارائه قضاوت‌های منطقی اهمیت دهند. این روش، عادت به تأمل و تعمق روی مسائل را در فرزندان نهادینه می‌نماید. در این صورت فرزندان در بزرگسالی شنیده‌ها، دیده‌ها و اندیشه‌ها را بدون ارزشیابی و استدلال نخواهند پذیرفت. هرچند ارزشیابی برای نوجوانان از طریق راهکارهایی مانند «خودداری از استدلال از روی هیجان، دلیل آوردن به طور استقرایی در برابر مسائل، پرهیز از قضاوت‌های ناگهانی و توانایی درک مسائل پیرامون و پرهیز از قضاوت‌های باتعصب و لجبازی»^۱ قابل آموزش است:

خودداری از استدلال بر اساس هیجان: وقتی فرزند در معرض تبلیغات جذاب ماهواره‌ای یا فضای مجازی قرار می‌گیرد که فرهنگ برهنگی یا مصرف مشروبات الکلی را ترویج می‌کنند، ممکن است از روی هیجان و بدون تفکر انتقادی پیام تبلیغاتی را که با ترفندهای رسانه‌ای آراسته شده، بپذیرد. والدین می‌توانند با ایجاد تجربه‌های تمرینی و طرح پرسش‌های واگرا به فرزند کمک کنند تا از فرآیند پذیرش پیام توسط بخش هیجانی مغزش آگاه شود. برای نمونه، می‌توانند پرسند: «با دیدن این محتوا چه احساساتی را تجربه کردی؟ به نظرت هیجان‌ات تحت تأثیر محتوا قرار گرفت یا منطقت؟ این تصاویر و رفتارهای موجود در محتوا در تلاش بودند چه پیامی را منتقل کنند؟»

ز آفرنگی صنم بیگانه تر شو که پیمانش نمی‌ارزد به یک جو^۲

دلیل آوردن به طور استقرایی در برابر مسائل: والدین باید مابین دریافت پیام و پذیرش آن شکافی در ذهن فرزند ایجاد کنند، شکافی که تنها با دلایل و شواهد منطقی پر شود. در این

۱. تأثیر برنامه‌های آموزش خانواده بر تقویت تفکر انتقادی دانش‌آموزان دوره ابتدایی شهر تهران، ص ۱۶.

۲. اقبال لاهوری، ارمنان حجاز، بخش ۱۶۰.

صورت تمایل به اندیشیدن در فرد براساس شواهد قابل استناد و روحیه جستجوگری افزایش می‌یابد، مثلا والدین در زمینه ترویج برندهای پوشاک غربی می‌توانند پرسند: به نظرت این همه تبلیغ برند پوشاک‌های غربی اهداف خاصی دارد؟ هیچ کدام از برندهای ایرانی باکیفیت تر نیستند؟ به نظرت سرازیر شدن این برندها در کشورهای دیگر باعث بیکاری و ترویج فرهنگ غربی نمی‌شود؟

توانایی درک مسائل پیرامون: از فرزند بخواهند تناسب فرهنگ القایی بیگانه را با ارزش‌ها و آداب زندگی ایرانی اسلامی بررسی کنند، مثلا از او پرسند: گسترش فرهنگ عدم تعهد غربی در جامعه چه تاثیری در رشد زندگی ما دارد؟ آیا دلت می‌خواهد دوستان، شریک آینده زندگی و خانواده ات نسبت به اهداف و احساس تو تعهد نداشته باشند؟

پرهیز از قضاوت براساس تعصب و لجبازی: والدین باید فرزندان را تشویق کنند تا بدون تعصب، لجبازی یا رفتار تلافی‌جویانه نسبت به خانواده، دوستان و جامعه، درباره پذیرش مولفه‌های فرهنگی بیگانه تفکر کنند. مثلا درباره نگهداری حیوانات خانگی (سگ، میمون و...) می‌توانند پرسند و از آثار و تبعات آن بر جسم و روان فرد و حوزه ارتباطی فرد با دیگران در زمان حال و آینده زندگی!

د) روش‌های مدیریت هوشمند رسانه

رسانه‌ها به عنوان ابزارهای ایدئولوژی‌ساز، انتقال‌دهنده فرهنگ، جهت‌دهنده افکار عمومی و جریان‌ساز شناخته می‌شوند. بر مبنای همین قابلیت‌ها، رسانه‌ها به یکی از مهم‌ترین راه‌های نفوذ دشمن تبدیل شده‌اند که به‌طور تدریجی و ناخودآگاه، با ایجاد تغییرات در ارزش‌ها و باورها، جامعه را به سمت استحاله فرهنگی سوق می‌دهند. بازی‌های رایانه‌ای یکی از استراتژی‌های رسانه‌ای نفوذ دشمن در رده کودکان و نوجوانان است. «بازی‌ها علاوه بر انتقال باورهای فرهنگی و اجتماعی با بازنمایی اسطوره‌ها، تاریخ، شخصیت‌ها، آرمان‌ها و حتی راهبردهای آینده‌پژوهانه دولت‌های متبوع می‌توانند به افکار عمومی مخاطبان جهت، و زیربنای ساختار امنیتی جامعه را مورد حمله قرار می‌دهد. برای نمونه بازنمایی‌های رسانه‌ای غرب در بازی «ندای وظیفه: جنگ مدرن» در راستای معرفی جبهه مقاومت به عنوان قدرت منطقه‌ای تروریستی مسلح به سلاح‌های هسته‌ای است و بازی «آیین قاتل» نیز باهدف تخریب فرهنگ تشیع و اسلام انقلابی،

آن را به مثابه یک اسطوره تاریخی الهام‌بخش جریان‌های تکفیری نشان می‌دهد.^۱ مطابق آمارهای منتشر شده دیتاک مجموع بازدید یا ایمپرشن ایرانی‌ها از کل شبکه‌های اجتماعی در طی یک سال به چهار و نیم هزار میلیارد بازدید محتوا رسید و می‌توان گفت هر کاربر ایرانی روزانه ۲۲۰ محتوا در پلتفرم‌ها می‌بیند.^۲ همچنین هر ایرانی روزانه ۲۶۷ محتوا را نگاه کرده و باز نشر داده و ۳/۵ ساعت از وقت خود را در فضای مجازی می‌گذراند.^۳ با توجه به میزان نفوذ رسانه در زندگی افراد، تنها با مدیریت مصرف می‌توان از آسیب‌های آن پیشگیری کرد، در این راستا والدین با آموزش مصرف هوشمند می‌توانند به فرزندان در مقابله با تهاجم رسانه ای کمک کنند. برخی از راهکارها عبارتند از:

(۱) شناخت ترفندهای روانشناسی در رسانه‌ها

یکی از مهم‌ترین ترفندهای رسانه‌ای دشمنان استفاده از فن‌های جنگ روانی است، مثلاً امروزه با توجه به تحولات منطقه خاورمیانه، رسانه‌های معاند در قالب فیلم، کلیپ‌های تحلیلی و تبلیغاتی گاه با ارائه اطلاعات مغرضانه و تبلیغات استحاله‌کننده به القای ترس، ناامیدی، اضطراب و نگرانی در جامعه می‌پردازند. گاه با انتشار اخبار دروغین و شایعات به دنبال تضعیف هویت ملی و اعتماد عمومی هستند. والدین در این مواقع بحرانی باید سعی کنند با تقویت کنترل هیجانی، تاب‌آوری، آموزش مهارت‌های مقابله با استرس و گفت‌وگوهای حمایتگر ابتدا به کاهش اضطراب فرزندان کمک کنند سپس با تشکیل جلسات تفکر و نقد، محتواهای رسانه‌ای را تحلیل کنند. برای مثال، با بهره از شک‌گرایی فعال به نوجوانان پیام‌ها را به جای پذیرش پیام از روی احساس، هیجان و بدون تفکر، ابتدا به جستجوی منبع محتوا بپردازند. همین مراجعه به خوبی نشان می‌دهد پیام از سوی رسانه معاند و برای چه هدفی ارسال شده است. به عبارت دیگر باید گستره بررسی و تجزیه تحلیل را نسبت به مسائل افزایش دهند. همان‌گونه که حضرت علی علیه السلام می‌فرمایند: «استدِلَّ عَلَيَّ مَا لَمْ يَكُنْ بِمَا قَدْ كَانَ؛ فَإِنَّ الْأُمُورَ أَشْبَاهُ؛^۴ برای امور واقع نشده

۱. احسان کیانی، نفوذ فرهنگی علیه امنیت نرم جمهوری اسلامی ایران مطالعه موردی: بازنمایی جبهه مقاومت در بازی‌های رایانه‌ای «جنگ مدرن» و «آیین قاتل»، فصلنامه آفاق امنیت، ۱۰(۳۵)، صص ۱۵۷-۱۸۴.

2. isna.ir/xdRz2C

3. <https://www.tasnimnews.com/fa/news/1403/08/03/3185145/>

۴. محمد بن حسین شریف الرضی، نهج البلاغه، نامه ۳۱.

از آنچه واقع شده استدلال کن، زیرا کارهای جهان همانند یکدیگر است». این بدان معناست که تفکر انتقادی ما را وامی دارد تا با بررسی و تجزیه تحلیل دقیق منابع و داده‌های مختلف به نتیجه‌گیری جدید بر مبنای موارد مشابه پردازیم.^۱

۲) انتخاب آگاهانه محتوای رسانه‌ای

تأکید خانواده بر انتخاب آگاهانه و مسئولانه می‌تواند راهکار مناسبی برای افزایش مقاومت فرزندان در برابر استحاله فرهنگی دشمنان شود. در این راستا والدین برای افزایش تاب‌آوری فرزندان در برابر ترفندهای روانی رسانه‌های معاند می‌توانند از نظریه روانشناسی تئوری انتخاب استفاده کنند و بر اصول این نظریه به عنوان قوانین استفاده هوشمند از رسانه پیوسته تأکید کنند. اینکه هر آنچه از رسانه‌ها دریافت می‌کنند فقط اطلاعات است و مصرف رسانه‌ای نیز یک انتخاب است. رسانه‌ها ابزار شکل‌دهنده افکار هستند، باید انتخاب آگاهانه‌ای داشت تا از آسیب‌ها در امان بود و هر فرد نیز در برابر پیامدهای انتخاب‌های خود مسئول است. همان‌گونه که خداوند می‌فرماید: «إِنْ أَحْسَنْتُمْ أَحْسَنْتُمْ أَنْفُسَكُمْ وَإِنْ أَسَأْتُمْ فَلَهَا»^۲ اگر خوبی کنید، به خودتان کرده‌اید و اگر بدی کنید باز هم به خود کرده‌اید).

کتابنامه

۱. تاجیک، هادی، استراتژی انگلیس در نفوذ فرهنگی در جمهوری اسلامی و ارائه راهکارهای مقابله با آن، نشریه بحران پژوهی جهان اسلام، سال دهم، شماره ۱ (پیاپی ۲۸، بهار ۱۴۰۲)، ص ۲۰.
۲. کورش‌نیا. م و لطیفیان. م (۱۳۹۱)، بررسی رابطه بین ارزش‌های فرهنگی جامعه و گرایش‌های تفکر انتقادی دانشجویان با واسطه‌گری ابعاد الگوهای ارتباطات خانواده و استادان، مجله مطالعات آموزش و یادگیری، ۳(۲)، ص ۱۰۳-۱۳۴.
۳. لیشی واسطی، علی بن محمد، عیون الحکم و المواعظ، مصحح: حسنی بیرجندی، حسین، قم: دار الحدیث، اول، ۱۳۷۶ ش.
۴. محمودی، ایوب و همکاران (۱۳۹۰)، ویژگی‌ها و ثمرات تفکر انتقادی از دیدگاه امام علی علیه السلام، پژوهش در مسائل تعلیم و تربیت، دوره ۱۹، ش ۱۳.

۱. ایوب محمودی و همکاران، «ویژگی‌ها و ثمرات تفکر انتقادی از دیدگاه امام علی علیه السلام»، فصلنامه پژوهش در مسائل تعلیم و تربیت، شماره ۱۳، ص ۹.

۲. اسرا: ۷.

۵. اسماعیلی، سارا، انقلاب فرهنگی در یک فامیل، پیام زن، شماره ۳۱۷، ص ۱۰.
۶. آشوری، داریوش، تعریف‌ها و مفهومی فرهنگ، تهران: آگه، بی‌تا.
۷. آل‌کاشف‌الغطاء، محمدحسین، الفردوس الاعلی، بی‌جا: انوارالهدی، ۱۳۸۴.
۸. جعفری هرندی رضا، ملکیها مرضیه (۱۴۰۳)، تعیین نقش انسجام و جهت‌گیری ارتباطی خانواده در هویت ایرانی - اسلامی نوجوانان، مطالعات ملی، دوره ۲۵، شماره ۹۹ - صص ۶۳-۸۶.
۹. خمینی، روح‌الله، صحیفه امام، تهران: موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی علیه‌السلام، چهارم، ۱۳۸۶ ش.
۱۰. حکمت‌پور و صالحی امیری (۱۳۹۱)، بررسی تأثیر نقش خانواده در حفظ هویت ملی و دینی جوانان، مدیریت فرهنگی، ۱۸(۶)، صص ۴۹-۶۰.
۱۱. حنیفی، فریبا و همکاران (۱۳۹۱)، تأثیر برنامه های آموزش خانواده بر تقویت تفکر انتقادی دانش آموزان دوره ابتدایی شهر تهران، تحقیقات مدیریت آموزشی، ۴(۱)، صص ۳۹-۵۶.
۱۲. زندی، اسرین و همکاران (۱۴۰۰)، اثربخشی آموزش تفکر انتقادی بر اساس دیدگاه جان لنگرر، پژوهش های نوین در مدیریت کارآفرینی و توسعه کسب و کار، ۸(۲)، صص ۱۷۷-۱۹۰.
۱۳. شریف الرضی، محمد بن حسین، نهج البلاغه، مصحح: صبحی صالح، قم: هجرت، اول، ۱۴۱۴ ق.
۱۴. شیخ حر عاملی، محمد بن حسن، وسائل الشیعة، مصحح: مؤسسة آل البيت علیهم‌السلام، قم: مؤسسة آل البيت علیهم‌السلام، اول، ۱۴۰۹ ق.
۱۵. کریمی، علیجان، «راهکارهای تقویت باورهای دینی در جامعه از منظر قرآن»، افق تبلیغ، دوره ۱، شماره ۳، دی ۱۴۰۰، صص ۲۵-۴۰.
۱۶. کلینی، محمد بن یعقوب، الکافی، مصحح: علی اکبر غفاری، تهران: دار الکتب الإسلامية، چهارم، ۱۴۰۷ ق.
۱۷. کیانی، احسان (۲۰۱۸)، نفوذ فرهنگی علیه امنیت نرم جمهوری اسلامی مطالعه موردی: بازنمایی جبهه مقاومت در بازی های رایانه ای «جنگ مدرن» و «آیین قاتل»، فصلنامه آفاق امنیت، ۱۰(۳۵)، صص ۱۵۷-۱۸۴.
۱۸. مجلسی، محمد باقر، بحار الأنوار، مصحح: جمعی از محققان، بیروت: دار إحياء التراث العربی، دوم، ۱۴۰۳ ق.